

Concepziun da las vias entaifer ils vitgs

DA MARIO CAVIGELLI,
CUSSEGLIER GUVERNATIV*

Noss perdavants devan vita a las vias en lur lieus d'abitar cun in gronda diversitad d'umans e d'animals. Ina via era in spazi da transit, da dimora e da scuntrada en ina. Las vias e las piazzas eran in'arena sociala da la populaziun d'in vitg. Cun il svilup e cun la creschientscha dal traffic motorisà han las vias, en spezial quellas da l'avertura fundamentala, pers adina pli fitg lur funcziun sco lieu da dimora. Vias da transit tras il vitg vegnan recepidas oz savens sco occupadas dal traffic, canerusas e malsegiras.

Las aspectativas da la societad odierna, co ch'in'avertura per il traffic en il sector entaifer il vitg stoppia vegnir concepida, èn sa midadas en il decurs dal temp. Il medem mument èn ellas però restadas multifaras. Ina via d'auta prestaziun vegn vinavant resguardada sco premissa per la vita en nossas vals e valladas e per il pro-

sperar da la societad e da l'economia. Ina via sto servir en emprima lingia a la circulaziun dal traffic che vegn a crescher vinavant er en il proxim futur.

Da l'autra vart survegn il giavisch d'abitadis e da secturs attractivs entaifer il vitg in'impurtanza adina pli gronda, schizunt en ils conturns da vias orientadas al traffic. Uschia s'accentuescha la dumonda quant enavant che la via e tut il spazi stradal sa cumportan cun l'uman e cun l'ambient.

La protecziun cunter immisiuns è ina da las premissas impurtantas per in'auta qualidad da dimora e d'abitar en zonas d'abitar, en spezial perquai che betg mintga vitg na po vegnir svià. Vitiers vegnan aspectativas divergentas davart la concepziun dal spazi sin las vias ed enturn las vias. Utilisaziuns dal spazi stradal per pedunas e peduns, per ciclistas e ciclists vulan en spezial esser concepidas gist uschia sco il sector che cunfinescha cun la via e sco il malletg dal vitg en sia totalitad.

La Regenza grischuna ha dacurt suttaless il rapport davart il program da construcziun da vias 2021 fin 2024 al Cussegl grond per la debatta. Ultra d'in'enumeraziun dals projects per novas vias, per engroindiments e per renovaziuns da vias cuntegna il rapport er in'occupaziun pli profunda cun la concepziun dal spazi stradal. Quai vegn fatg intenziunadamain. Il bassegn d'agir, la prontezza d'agir e las libertads d'agir vegnan signalisads – e colliads cun il commitment, vul dir cun la decleranza e cun l'empermischun da vulair tegnair quint en moda sensibla dals bassegns da tut las utilisadras ed utilisaders dal spazi stradal entaifer il vitg – la populaziun ch'abità là, il traffic motorisà, il traffic public, il traffic da velo, il traffic da peduns – giuditgond las relaziuns al lieu.

Jau sun persvadi che la supportabilitad dal traffic e dals conturns stradals po vegnir meglierada en blers vitgs ed en blers abitadis cun ina concepziun dal spazi stradal che vegn interpretada uschia

ch'ella tegna quint da la situaziun e dals bassegns. Per la realisaziun stattan a disposiziun differents instruments architectonics e specifics per il traffic. Dentant: l'incumbensa è pretensiusa.

Dumandadas èn en emprima lingia las vischnancas. Las concepziuns dal spazi da las vias chantunalas e communalas en il sector entaifer il vitg èn in punct central da lur cumpetenzza suverana. Il Chantun las ha da sustegnair cun tutta forza, ed el duai sa mussar avert envers l'iniziativa en las vischnancas ed envers ils bassegns communalas specifics che las vischnancas enconuschan meglier ch'il Chantun. Ina soluziun ch'è sche pussaivel cuntentaivla per tuttas varts sto vegnir prendida en mira. Mo ella serve per propi a las burgaisas ed als burgais. Spazis stradals plain vita che porschan in'auta qualidad da viver tutgan tar las caracteristicas da qualidad da vitgs attractivs.

* Mario Cavigelli è schef dal departament da construcziun, traffic e selvicultura.